3.2.3 Kiswahili Paper 3 (102/3)

SEHEMU A : FASIHI SIMULIZI

1 Lazima

(a) *Soma utungo ufuatao kisha ujibu maswali.*

Hadithi ya Jabari inasimuliwa na jamii nyingi. Jabari alizaliwa kashika mkuki mkononi. Mawio ambayo kilio chake, ambacho kwa kweli kilikuwa mngurumo, kilipopasua anga, nyota kubwa ilianguka kutoka mbinguni. Ulimwengu mzima ulitetemeka na kutwaa giza.

Hata kabla mama mtu hajampa ziwa, Jabari alikuwa amevuvumuka na kuwa ghulamu wa miraba minne. Haikuchukua muda, hata vita kati ya jamii ya Sule na Suna vikaanza; kikosi cha Sule cha wapiganaji mia moja kikawajia vijana wa Suna kwa sime na nyuta. Jabari aliwakabili kwa konde moja pekee, akakirambisha dongo kita kizima.

(i) Bainisha kipera cha utungo huu. (alama 1)

(ii) Toa sababu **mbili** kuthibitisha jibu lako la (i) hapa juu. (alama 1)

(iii) Eleza manufaa **sita** ambayo jamii itapata kwa kukirithisha kipera hiki kwa vizazi vijavyo. (alama 6)

(b) *Soma utungo ufuatao kisha ujibu maswali.*

Ndimi Mwimo mdumishaji ukoo
Ndimi ndovu mtetemesha ardhi
Aliyepigana vita, ukoo kuauni
Ziliporindima zangu nyayo
adui alinywea, mafahali na mitamba akatukabidhi
Kwenye misitu sikuwa na kifani
Paa na hata visungura
vilijikabidhi kwangu
kwa kuinusa tu mata
Nani aliyewahi
ngomani kunipiku?
Makoo hawakunisifu, wakalilia nikaha?
Kwenye nyanja za michuano
nani angethubutu, ndaro kunipigia?
Sikuwabwaga chini, kwa yangu maozi, hata kabla hatujavaana?

(i) Andika aina ya sifo hii. (alama 1)

www.manyamfranchise.com
0728450425

(ii) Bainisha shughuli **mbili** za kiuchumi na **mbili** za kijamii zinazoendelezwa na jamii inayosawiriwa na utungo huu. (alama 2)

(iii) Eleza mambo **matano** ambayo yanaweza kuzingatiwa ili kufanikisha uwasilishaji wa utungo huu. (alama 5)

(c) Eleza faida **nne** za matumizi ya nyimbo katika uwasilishaji wa ngano. (alama 4)

SEHEMU B: RIWAYA

K. Walibora: *Kidagaa Kimemwozea*

Jibu swali la 2 au la 3.

2 "Moyo ulimpapa na kijasho chembamba kumtekenya juu ya mwanzi wa pua. Akahisi uchungu wa mwiba wa kujidunga."

(a) Eleza muktadha wa dondoo hili. (alama 4)

(b) Huku ukirejelea riwaya hii, fafanua kwa kutoa hoja **nane**, namna anayelengwa na kauli hii alivyojidunga miiba. (alama 16)

3 (a) "Imani ni kielelezo cha vijana waliowajibika." Thibitisha kauli hii kwa kurejelea mifano **kumi** kutoka *Kidagaa Kimemwozea*. (alama 10)

(b) "Nadhani Mzungu pale alipo hana budi kutambua <u>ukomavu wa Mwafrika katika kila sekta ya maisha</u>."
Onyesha kinyume katika kauli iliyopigiwa mstari kwa kurejelea uongozi wa Tomoko. (alama 10)

SEHEMU C: TAMTHILIA

T. Arege: *Mstahiki Meya*

Jibu swali la 4 au la 5.

4 "Kushindana naye ni kama kushindana na ndovu. Utapasuka."

(a) (i) Eleza muktadha wa dondoo hili. (alama 4)

(ii) Bainisha tamathali **moja** ya usemi inayojitokeza katika dondoo hili. (alama 2)

(b) Kwa kurejelea hoja **saba**, thibitisha kwamba kushindana na anayerejelewa na kauli hii ni sawa na kushindana na ndovu. (alama 14)

5 "Wahenga wanasema dawa ya adui ni <u>kummegea unachokula</u>."

(a) (i) Andika suala linalodokezwa na kauli iliyopigiwa mstari. (alama 2)

www.manyamfranchise.com
0728450425

(ii) Jadili hoja **nane** zinazoonyesha namna suala hili linavyozorotesha hali ya maisha Cheneo. (alama 8)

(b) Jadili jinsi vyombo vya usalama vilivyotumiwa kuuendeleza uongozi wa Cheneo. (alama 10)

SEHEMU D: USHAIRI

Jibu swali la 6 au la 7.

6 *Soma shairi lifuatalo kisha ujibu maswali.*

Daima alfajiri na mapema
Hunipitia na jembe na kotama
Katika njia iendayo kondeni
Kama walivyofanya babuze zamani;
Nimuonapo huwa anatabasamu
Kama mtu aliye na kubwa hamu
Kushika mpini na kutokwa jasho
Ili kujikimu kupata malisho.

Anapotembea anasikiliza
Videge vya anga vinavyotumbuiza
Utadhani huwa vimemngojea
Kwa usiku kucha kuja kumwimbia;
Pia pepo baridi kumpepea
Rihi ya maua zikimletea
Nao umande kumbusu miguu;
Na miti yote hujipinda migongo
kumpapasa, kumtoa matongo;
Na yeye kuendelea kwa furaha
kuliko yeyote ninayemjua
Akichekelea ha ha ha ha ha ha ...

Na mimi kubaki kujiuliza
Kuna siri gani inayomliwaza?
Au ni kujua au kutojua?
Furaha ya mtu ni furaha gani
katika dunia inayomhini?
Ukali wa jua wamnyima zao
Soko la dunia lamkaba koo;
Dini za kudhani zamsonga roho
Ayalimia matumbo ya waroho;
Kuna jambo gani linamridhisha?
Kama si kujua ni kutokujua
Laiti angalijua, laiti angalijua!

(T. Arege)

www.manyamfranchise.com
0728450425

(a) Eleza hali ya mzungumziwa katika shairi hili. (alama 4)

(b) Huku ukitoa mifano, onyesha aina **mbili** za uhuru wa kishairi uliotumiwa katika shairi hili. (alama 2)

(c) Fafanua aina **tatu** za taswira ukirejelea ubeti wa pili. (alama 3)

(d) Eleza umuhimu wa maswali ya balagha katika shairi hili. (alama 2)

(e) Bainisha vipengele vifuatavyo vya kimtindo katika shairi hili: (alama 3)

(i) tashhisi
(ii) kinaya
(iii) tashbihi

(f) Eleza toni ya shairi hili. (alama 2)

(g) Bainisha nafsineni katika shairi hili. (alama 1)

(h) Changanua muundo wa shairi hili. (alama 3)

7 *Soma Shairi lifuatalo kisha ujibu maswali.*

T. Arege: *Mwili*

Leo kitaka nifike, natamani, ila wauma mwili
Kwa kazi nihusike, samahani, unahiliki mwili
Napenda nihesabike, makundini, ila huwezi mwili.

Vitisho pamwe kelele, ninavicha, kwa nafsi na mwili
Ila ugonjwa utimile, umechacha, na kuudhili mwili
Msikose simile, magalacha, si gurudumu mwili.

Vingekuwepo viraka, kuutia, ngeushuruti mwili
Kifundi kivipachika, kuingia, hata kuridhi mwili
Upya ukaungilika, kuvutia, roho na wake mwili.

Lakini kamwe haiwi, kuvipata, vipande vyake mwili
Sihofu kupata mawi, sitajuta, kupigania mwili
Hata kufutwa sikawi, nitakita, kidete nao mwili.

Kazi ninaithamini, ni hakika, akilini na mwili
Ila kamwe siamini, kusagika, damu, jasho na mwili
Uwele hus就sani, kioneka, nguvu hitishi mwili.

(a) Eleza dhamira ya mtunzi wa shairi hili. (alama 4)

(b) Fafanua mbinu **nne** za lugha zilizotumiwa katika shairi hili. (alama 8)

(c) Eleza toni ya shairi hili. (alama 2)

(d) Ni nani anayezungumziwa na nafsineni katika shairi hili? (alama 1)

(e) Eleza bahari ya shairi hili kwa kurejelea vipande. (alama 2)

(f) Andika ubeti wa mwisho kwa lugha ya nathari. (alama 3)

SEHEMU E: HADITHI FUPI

K. Walibora na S. A. Mohamed (Wah) : *Damu Nyeusi na Hadithi Nyingine*

"Mizizi na Matawi" **(A. Abdulla Ali)**

8 (a) "Mwisho, naomba sote tusameheane kwa dhati."

(i) Fafanua muktadha wa dondoo hili. (alama 4)
(ii) Jadili umuhimu wa hotuba ya mzungumzaji katika hadithi hii. (alama 8)

(b) Onyesha jinsi hadithi, "Mke wangu" ilivyotumia kinaya kufanikisha ujumbe wake. (alama 8)

www.manyamfranchise.com
0728450425